

ПСИХОЛОГІЧНА АРМАЛОГІЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ

У статті розглядається новий науковий напрямок в психології – психологічна армалогія. Зроблена спроба визначити її предмет дослідження та основні завдання. З'ясовано, що психологічна армалогія виступає областю міждисциплінарного наукового психологічного знання, що знаходиться на перетині таких наукових областей як загальна та юридична психологія, криміналістика та кримінальна армалогія. Зазначено, що предметом дослідження психологічної армалогії виступає психічний стан особистості та можливі його трансформації, внаслідок володіння людиною різними видами зброї, що представляє небезпеку життю та здоров'ю як оточуючим, так й її власному. Визначено, що основний зміст психологічної армалогії полягає у проведенні досліджень психологічних аспектів особистості, які є релевантними до володіння нею вогнепальною зброєю та такими, що безпосередньо впливають на її індивідуальну активність.

Ключові слова: акцентуації характеру, афективні стани, конфліктність особистості, нейротизм, психологічна армалогія, психопатія, ригідність, самооцінка.

Постановка проблеми. Проблема озброєння громадян вогнепальною зброєю з метою самозахисту, останнього часу, в Україні набула особливої актуальності. Це пов'язано, перш за все з тим, що відбулося значне зростання кількості злочинів, які вчиняються за допомогою вогнепальної зброї, яка в великій кількості потрапляє з південного сходу України де вже четвертий рік поспіль проводиться так звана антитерористична операція. Проте, проблема озброєння громадян або надання дозволу на придбання ними вогнепальної зброї викликає контрверсивні судження як у фахівців, так й у людей далеких від експертної діяльності. Частина фахівців вважає, що в ситуації, в якій знаходиться Україна, озброювати населення неможливо, оскільки самосвідомість людей дуже сильно мілітаризована, в суспільстві превалює культура насилля, моральні норми розмиті, а в державі домінує правовий нігілізм [4; 20]. Прибічники вільного доступу до вогнепальної зброї стверджують, що кожна людина має право на самозахист, у тому числі з використання вогнепальної зброї. Власні переконання вони обґрунтовують тим, що у державі високий рівень злочинності та держава не спроможна забезпечити громадянам надійний захист, а отже кожний громадянин має право самостійно себе захистити, у тому числі й за допомогою вогнепальної зброї, яку він отримав на законних підставах. Більше того, озброєння буде сприяти посиленню мобілізаційного потенціалу країни (за прикладом Швейцарії), генерувати

розвиток збройного ринку та в решті-решт зброя дозволена в інших державах, а ми є не гіршими за них [2; 16].

У цьому спектрі протилежних підходів науковці також розташовуються по різні боки «безперечних аргументів і фактів». Скоріше за все, науковці також поділяються на тих, хто хоче мати зброю й тих, хто до неї ставиться упереджено. Проблема ще ускладнюється тим, що в нашій державі відсутнє наукове підґрунтя, яке б надавало можливість розглядати зазначену проблему виключно з теоретико-методологічних та емпіричних засад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теперішній час ми маємо не значну кількість наукових праць, які розглядають проблему озброєння громадян з суто наукових позицій [5; 8; 10; 11]. Взагалі аналіз публікацій свідчить про те, що захисники вільного доступу до вогнепальної зброї вчиняють за принципом «Головне в'язатися в бійку, а вона вже план покаже». Противники – забороняти та не дозволяти – «Аби чого гіршого не вийшло». Враховуючи, що проблема потребує свого наукового аналізу ми наполягаємо на тому, щоб зброя, виключно, потрапляла у «психологічно надійні руки».

Не заперечуючи важливість правових, соціальних, економічних аспектів даної проблеми ми акцентуємо увагу саме на психологічних особливостях індивідів, яким можна дозволити володіння вогнепальною зброєю з метою самозахисту. Такими особливостями виступають психологічні явища, а саме психічні процеси, психічні стани та психічні утворення особистості, що визначають вектор її індивідуальної активності у соціальному просторі взаємодії з іншими індивідами, у якому можливе вчинення насилля за допомогою вогнепальної зброї, як єдино можливого способу захисту власного життя та здоров'я, а також життя та здоров'я інших людей.

Мета статті полягає у визначенні предмету та основних завдань нового наукового напрямку в психології – психологічної армалогії, яка покликана з науково-психологічної точки зору обґрунтувати підстави щодо отримання права громадянам на володіння зброєю (зокрема, вогнепальною) у визначених чинним законодавством межах.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. *Психологічну армалогію* (від лат. *arma* – зброя та греч. *logos* – вчення) ми пропонуємо розглядати у якості міждисциплінарного наукового психологічного знання, що виникла на перетині таких наукових областей як загальна та юридична психологія, криміналістика та кримінальна армалогія.

Предметом дослідження психологічної армалогії виступають індивідуально-психологічні особливості особистості та можливі їхні трансформації, внаслідок володіння індивідом різними видами зброї (холодна зброя, вогнепальна зброя тощо), що представляє небезпеку життю та здоров'ю як оточуючим, так й його власному.

На теперішній час достатньо розробленою є кримінальна армалогія, яка є науковим напрямком у правознавстві, що висвітлює питання правового режиму зброї [10]. Зазначений науковий напрямок розроблений російським

ученим-правознавцем, письменником Данилом Корецьким, який багато років послідовно відстоює право громадян на легальне придбання вогнепальної зброї для самозахисту. На підставі великої кількості теоретичного та практичного матеріалу дослідник аналізує використання в кримінальних цілях різної вогнепальної зброї, особистість озброєного злочинця, озброєну злочинність та протидії їй. Також Корецький розглядає роль зброї, як у розвитку самої людини, так й у розвитку людських спільнот. Проте зазначений науковий підхід є суто юридичним, хоча й має лінії перетину з юридичною психологією.

Основні завдання психологічної армалогії як наукового напрямку у психології ми вбачаємо в тому, щоб ретельно дослідити психологічні аспекти особистості (психічні процеси, психічні стани та психічні якісні утворення), які є релевантними для володіння нею різними видами зброї та такими, що безпосередньо впливають на її індивідуальну активність.

Зауважимо, що предмет дослідження можна поглибити у напрямку вивчення мотиваційних, пізнавальних, емоційних, вольових, психомоторних психічних проявів особистості, які утворюють якісно-змістовні особливості соціально-нормативної активності особистості [7; 15; 19].

Разом із цим, ми вважаємо необхідним артикулювати увагу саме на психічних властивостях особистості та її якісних психологічних характеристиках. По-перше це стосується *самооцінки особистості*. Індивід, який отримує зброю, в першу чергу, підвищує власну самооцінку. Зброя надає впевненості та твердості, а подекуди підносить індивіда над іншими, що може спровокувати й гордовиту позицію переваги. Загально відомо, що самооцінка це якісь особистості, яка складається з рефлексії її власних якостей, можливостей, переваг та недоліків, її вимогливості до себе, основа її саморозвитку та формування рівня домагань [21]. Особистість з адекватною самооцінкою без напруження встановлює контакт з незнайомими людьми и, як правило є не конфліктною.

У особистості з низькою самооцінкою спостерігається підвищений рівень тривоги, вона схильна до надмірних афективних переживань, які дуже часто призводять до поведінкових зривів, що втілюються у міжособистісні та внутрішньоособистісні конфлікти. Особистість з занадто завищеною самооцінкою гордовита з оточуючими, не терпляча до критики, агресивна та також конфліктна. Тобто індивіди з низькою та занадто завищеною самооцінкою, що володіють вогнепальною зброєю, у ситуації коли вони відчують загрозу самооцінці, переважно, неадекватно зреагують та застосують зброю навіть у випадку, коли їх життю або здоров'ю насправді нічого не буде загрожувати.

Конфліктність особистості виявляється також її релевантною якістю, яка свідчить про те, наскільки індивід може встановлювати конструктивні відносини з оточуючими та спроможне знайти позитивний вихід з конфліктної ситуації [3]. Особливо конфліктні особливості не спроможні встановлювати ефективні відносини з іншими та вбачають один вихід з конфліктної ситуації –

насилля або стратегію суперництва. Такі індивіди продукують підвищену нервозність, їхня поведінка відрізняється підвищеною ворожістю, а такі емоції як співчуття та емпатія не інсталиуються. Низький рівень емоційного інтелекту конфліктних особистостей знижує їхні можливості розуміти наміри інших людей, посилює мотивацію до агресивних дій.

Інтроверсія-екстраверсія, що визначають тип психічної діяльності індивіда, які характеризують його переважну спрямованість на внутрішній або зовнішній світ, відповідно, також займають не останнє місце у континуумі володіти або не володіти зброєю.

Інтровертований тип стриманий, схильний до підвищеного самоаналізу, не приймає поспішних рішень. Екстравертований тип навпаки, кілька відсторонений від себе, не схильний до рефлексії, поспішний у прийнятті рішень, поглинений соціальною комунікабельністю. Тобто якщо інтроверт, що володіє вогнепальною зброєю, буде обмірковувати можливість її використання, повний екстраверт не задумуючись її використає, можливо навіть тоді, коли його життя й нічого не загрозувало (тільки тому, щоб показати іншим, що вона у нього є).

Така властивість індивіда як *нейротизм*, що визначає стан її емоційної стійкості, тривоги та імпульсивності, також знаходиться у одному ряду з інтроверсією-екстраверсією. Як зазначав Г. Айзенк високий рівень нейротизму посилює як екстравертовані, так й інтровертовані прояви, але якщо у інтровертів гальмує, то у екстравертів стимулює антисоціальну активність [1].

Г. Айзенк також звернув увагу й на те, що така властивість особистості як *психотизм* має найбільшу кореляцію з проявами її жорстокості та насилля [1]. Індивіди з високим рівнем психотизму у насиллі вбачають єдиний засіб вирішення конфлікту з оточуючими. Психопати постійно готові до нанесення максимальної шкоди іншим, які їм опанують та володіють вкрай низьким рівнем соціально-нормативного самоконтролю [7; 14; 18]. Зазначені прояви ми раніше досліджували у групі злочинців, що скоїли насильницькі злочину, у тому числі з використанням зброї [22].

Ще однією властивістю особистості, яка значно може впливати на її трансформації, що пов'язані з володінням та використанням вогнепальної зброї є її *ригідність* або негнучкість, знижена здібність до змін раніше сформованих програм, жорсткість установок, незмінність раніше зайнятої позиції. Особливо небезпечна когнітивна ригідність, яка пов'язана з складностями перебудови сприйняття та уяви у змінюючі умовах існування та життєдіяльності [19]. Тобто, реакція ригідної особистості, яка озброєна вогнепальною зброєю у ситуації невизначеності його використання є непередбачуваною. А, якщо ми маємо справу з індивідом, який переймається емоційною ригідністю (косність емоційних відгуків, низький емоційний інтелект), то така людина стає соціально небезпечною.

Важливими, як ми вважаємо, психологічними властивостями особистості є її *акцентуації*. К. Леонгард під акцентуаціями розумів «слабкі

місця» у характері індивіда, яка межують з психопатіями [12]. Слід зазначити, що у вітчизняному науковому інформаційному просторі слід за А. С. Лічко прийнято говорити про акцентуації характеру, під якими вчений пропонував розглядати «крайні варіанти його (характеру) норми, за які окремі риси характеру надмірно посилені, від чого виявляється вибіркова вразливість у відносинах певного роду психогенних впливів за гарну та навіть підвищену стійкість до інших» [13].

Дослідники виокремлюють кілька акцентуацій характеру (від 8 до 15) [12; 13; 14], але ми вважаємо, що в контексті проблеми, яка розглядається найбільш важливими виявляються збудний, афективний, нестійкий та тривожний типи акцентуацій особистості.

Збудливий тип – завищений рівень домагань, схильність до ризикових та антисоціальних дій. Зброя для такого акцентуанта завжди буде засобом самоствердження та домінування, а її використання можливо за межами правового поля.

Афективний тип – крайня емоційна нестійкість, афективні спалахи, дісфорія (злобно-тужливий настрій), підвищена зміна настрою, конфліктність та низка самокритичність. Зброєю спроможне задіяти зразу, без аналізу соціальної ситуації, ступеню небезпеки та намірів протилежної сторони.

Нестійкий тип – суперечливість вчинків, часта зміна настрою, образливість, підозрілість та мстивість. Акцентуант може використати вогнепальну зброю не за призначенням, а для зведення рахунків або просто для покарання кривдника.

Тривожний тип – вразливість, психічна напруга, гіперчутливість до негативних впливів, замкнутість, схильність до гіперкомпенсації або самоствердження. Проблема акцентуанта, власно сама зброя, яка в результаті його нерішучості легко може виявитися у руках опонента та вже загрожувати, як йому самому, так й оточуючим.

Безумовно перераховані акцентуації характеру не відтворюють усього спектру можливих «слабких місць» особистості, якій вогнепальна зброя категорично протипоказана.

Разом із цим, слід зазначити, що розглянуті психологічні властивості та якості особистості, від яких значно залежить поведіння людини з вогнепальною зброєю не є вичерпними, а тому вони очікують своїх дослідників. Тим паче, що особистості, які мають «слабкі місця», у соціально-правовому відношенні можуть характеризуватися цілком задовільно (гарний співробітник, доброзичливий сусід, турботливий батько тощо). Але саме наявність вогнепальної зброї може згенерувати увесь спектр негативних властивостей та якостей, що наявні у того або іншого індивіда.

Також слід зважити на те, що людина, яка володіє вогнепальною зброєю буде з нею стріляти не у тирі по мішеням, а по іншими людям у ситуаціях, які сама буде визначати як ситуації загрози її життю та здоров'ю. Індивідуально-психологічні прояви особистості, у таких ситуаціях, будуть грати визначальну

роль, оскільки саме від них залежить як життя та здоров'я володаря зброї, так й оточуючих, які можуть виявитися у прямому сенсі «на лінії вогню».

Психологічна армалогія повинна з'ясувати можливі рамки психологічної референції щодо володіння громадян вогнепальної зброї, на підставі того, які вони мають у своєму психологічному профілі певні негативні психологічні властивості та якості. Це приблизно так, як у випадку з водіями, які мають проблеми з зором, а саме, кому з них ще можна дозволити керування транспортними засобами (за допомогою окуляра або лінз), а кому вже ні.

Отже, у межах нового наукового напрямку необхідно розробити або використовувати вже існуючий методичний інструментарій, який дає валідні результати. При цьому слід враховувати те, що використання коштовних пристроїв (на кшталт поліграфа) неодмінно збільшить вартість отримання дозволу та обмежить доступ до зброї, виключно, багатіями. Але треба пам'ятати, що багатий це ще не значить, що психологічно врівноважений та надійний. Серед багатіїв достатньо тих, які є збудливими, афективними, параноїдальними та психопатичними особистостями, які використовують зброю не за призначенням [17].

Можна також звернутися до досвіду зарубіжних країн. Так в Естонії, з метою отримання дозволу на зброю необхідно здати екзамени, відповідаючи на тестові завдання [23]. Але, хоча екзаменаційні запитання мають різні вектори спрямування (знання національного та європейського законодавства про дозвіл на придбання, зберігання та носіння зброї, технічні характеристики зброї, надання першої медичної допомоги постраждалому тощо), психологічна сторона, як і у нас, віддана на відкуп психіатрам, що ми вбачаємо недоречно. Можливо з урахуванням невеликої кількості злочинів, скоєних за допомогою вогнепальної зброї це й виправдано в Естонії та інших державах Євросоюзу, але для України це виглядає необачно. На теперішній час у державі дійсно спостерігається підвищена соціальна нестабільність, суспільство знаходиться у стані війни (можливо не всі регіони це відчувають, але немає таких з них, де ще не загинули військові, що приймають участь в АТО [9]), у ньому превалюють психопатичні настрої, що робить дуже проблематичним можливість «вільного» придбання вогнепальної зброї її громадян з метою самооборони.

Але, разом із цим, ми вважаємо, що використання знань з області психологічної армалогії сприятиме побудові певного «психологічного сита», через яке стане можливим «просіювати» громадян, яким можна дозволити придбання вогнепальної зброї. При цьому сам процес психологічного відбору слід зробити максимально автоматизованим (звести на внівець контакти між психологами та громадянами), щоб виключити можливість корупційних спокус і проявів.

Разом із цим слід зазначити, що за кордоном (наприклад, у США, Швейцарії) проблема «озброєння громадян» також залишається відкритою. Опитування суспільної думки свідчать, що п'ять десятків відсотків й більше вважають, що їхня безпека значно знижується, коли у суспільстві має місце

дозвіл на вільне придбання вогнепальної зброї або такою зброєю володіє більшість населення. При цьому жінки відчують себе у меншій безпеці, ніж чоловіки [24; 25]. Із віктимологічної точки зору це виглядає цілком виправданим, оскільки самосвідомість переважної більшості жінок завжди значно менше мілітаризована, ніж самосвідомість чоловіків [6]. Але, разом із цим, не зовсім коректно переносити результати соціологічних досліджень отриманих за кордоном в українській соціо-культурний простір. І в той же час, якщо у відносно стабільних суспільствах існують такі застереження, то в Україні є багато власних негативних прикладів. Отже, дану проблему треба вирішувати на науковій основі, а ґрунтовними підставами повинні стати дослідження в області психологічної армалогії.

Висновки. Таким чином, психологічна армалогія виявляється новим науковим напрямком у психологічній науці, що покликана вирішити проблему відбору осіб, яким можна дозволити придбання, володіння, зберігання та носіння вогнепальної зброї (зброї взагалі) з метою захисту власного життя та здоров'я, житла та власності, а також життя та здоров'я інших людей. Наукові напрацювання у цьому напрямку, безумовно, сприятимуть консолідації українського суспільства стосовно проблеми вільного володіння вогнепальною зброєю та стануть «психологічним ситом» для тих індивідів, у яких негативні особистісні властивості та якості інсталюються як заборона на зброю. При цьому ігнорування наукових психологічних положень може призвести до трагічних наслідків, а українці в черговий раз можуть стати заручниками непередуманих намірів політиків і гіпертрофованих армафілістів.

Перспективи подальших наукових пошуків ми вбачаємо у з'ясуванні вікових, гендерних, демографічних та інших особливостей, від яких істотно можуть залежати рамки психологічної референції надання дозволу на придбання вогнепальної зброї громадянам України.

Список використаної літератури

1. Айзенк Г. Исследование человеческой психики / Ганс Айзенк, Михаэл Айзенк. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 480 с.
2. Без права на оборону: оружие есть, права на его использования нет [Электронный ресурс]. – Режим доступа к статье : http://www.liga.net/opinion/316353_bez-prava-na-oboronu-oruzhie-est-prava-na-ego-ispolzovanie-net.htm (дата звернення: 30.07.2017).
3. Богданов Е. Н. Психология личности в конфликте: учебное пособие / Е. Н. Богданов, В. Г. Зыбкин. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2004. – 224 с.
4. Владение оружием приведет к еще большему нагнетанию ситуации (мнение психолога) [Электронный ресурс]. – Режим доступа к статье : <http://rian.com.ua/analytics/20150528/368156158.html> (дата звернення: 30.07.2017).
5. Гамов В. И. Оружие в социокультурном пространстве / В. И. Гамов. – Армавир, 1996.

6. Гарькавец С. О. Віктимологія: [навчальний посібник] / С. О. Гарькавец. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 116 с.
7. Гарькавец С. О. Соціально-нормативний конформізм особистості у психологічному вимірі: [монографія] / С. О. Гарькавец. – Луганськ: вид-во «Ноулідж», 2010. – 343 с.
8. Каплунов А. И. Применение и использование сотрудниками милиции огнестрельного оружия: теория и практика / А. И. Каплунов. – СПб. : Питер, 2001.
9. Карту поховань загиблих Героїв АТО створили в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://ato.today/2017/04/24/kartu-pohovan-zagyblyh-geroyiv-ato-stvoryly-v-ukrayini/> (дата звернення: 23.01.2017).
10. Корецкий Д. А. Криминальная армалогия / Д. А. Корецкий. – М. : Юридический центр, 2006. – 547 с.
11. Корецкий Д. А. Личность вооруженного преступника и предупреждение вооруженных преступлений / Д. А. Корецкий, Л. М. Землянухина. – СПб. : Питер, 2003.
12. Леонгард К. Акцентуированные личности / Карл Леонгард: [пер. с нем. В. М. Лещинская]. – Киев : Вища школа, Головное изд-во, 1981. – 392 с.
13. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков / А. Е. Личко. – СПб. : Речь, 2009. – 256 с.
14. Максименко С. Д. Медична психологія / С. Д. Максименко, І. А. Коваль, К. С. Максименко, М. В. Папуча / За ред. академіка С. Д. Максименка. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 520 с.
15. Москаленко В. В. Соціальна психологія: [підручник]. / В. В. Москаленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
16. Оружие для населения: право на защиту или разрешенный беспредел [Электронный ресурс] // Национальный антикоррупционный портал. – Режим доступа к статье : <https://antikor.com.ua/articles/71290-oruhie-dlja-naselenija-pravo-na-zashchitu-ili-razreshennyj-bespredel> (дата звернення: 31.07.2017)
17. Охота депутата на человека: реконструкция убийства [Электронный ресурс] // Главком. – Режим доступа к статье : <http://glavcom.ua/publications/107413-ohota-deputata-na-cheloveka-rekonstruksija-ubijstva.html> (дата звернення: 29.07.2017).
18. Первичко Л. И. Психопатии: понятия и основные виды [Электронный ресурс] / Л. И. Первичко. – Режим доступа к статье : <https://www.psysovet.ru/threads/4916/> (дата звернення: 27.07.2017).
19. Прикладная юридическая психология: учеб. пособие для вузов под ред. проф. А. М. Столяренко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 639 с.
20. Психологи обещают хаос после легализации оружия [Электронный ресурс]. – Режим доступа к статье : <http://podrobnosti.ua/2036987-27-05-2015-2000-sjuzhet-25.html> (дата звернення: 27.08.2017).

21. Реан А. А. Психология личности. Социализация, поведение, общение / А. А. Реан. – СПб. : «прайм-ЕВРОЗНАК», 2004. – 416 с. – (Проект «Мэтры психологии»).

22. Третяченко В. В. Психологія правослужняної та протиправної поведінки особистості в умовах трансформації українського суспільства: [монографія] / В. В. Третяченко, С. О. Гарькавець, О. А. Коломійцев. – Луганськ : Знання, 2008. – 344 с.

23. Экзамен для получения разрешения на оружие [Электронный ресурс]. – Режим доступа к статье : <https://www.politsei.ee/ru/teenused/relvaluba/relvaeksam.dot> (дата звернення: 23.07.2017).

24. Matthew M. Community Firearms, Community Fear / Miller Matthew, Azrael Deborah, Hemenway David // Epidemiology. – 2000. – Vol. 11, Issue 6. – P. 709-714.

25. Thurnherr J. Youths carrying a weapon or using a weapon in a fight: what makes the difference? / J. Thurnherr, P-A. Michaud, A. Berchtold, C. Akre, J. Suris // Health Education Research. – 2009. – Vol. 24, Issue 2. – P. 270-279.

Транслітерація

1. Aizenk H. Yssledovanye chelovecheskoj psykhyky / Hans Aizenk, Mykhael Aizenk. – М. : Yzd-vo ЭКСМО-Press, 2001. – 480 s.

2. Bez prava na oboronu: oruzhye est, prava na ego yspolzovanyia net [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa k state : http://www.liga.net/opinion/316353_bez-prava-na-oboronu-oruzhie-est-prava-na-ego-ispolzovanie-net.htm (data zvernennia: 30.07.2017).

3. Bohdanov E. N. Psykholohiya lychnosti v konflikte: uchebnoe posobyie / E. N. Bohdanov, V. H. Zazykyn. – [2-e yzd.]. – SPb. : Pyter, 2004. – 224 s.

4. Vladenye oruzhyem pryvedet k eshche bolsheму nahnetanyiu sytuatsyy (mnene psykholoha) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa k state : <http://rian.com.ua/analytics/20150528/368156158.html> (data zvernennia: 30.07.2017).

5. Hamov V. Y. Oruzhye v sotsyokulturnom prostranstve / V. Y. Hamov. – Armavyr, 1996.

6. Harkavets S. O. Psykholohiia politychnoho vyboru: [navchalnyi posibnyk] / S. O. Harkavets. – Luhansk : Vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2006. – 116 s.

7. Harkavets S. O. Sotsialno-normatyvnyi konformizm osobystosti u psykholohichnomu vymiri: [monohrafiia] / S. O. Harkavets. – Luhansk: vyd-vo «Noulidzh», 2010. – 343 s.

8. Kaplunov A. Y. Prymenenye y yspolzovanye sotrudnykamy mylytsyy ohnestrelnoho oruzhyia: teoriya y praktyka / A. Y. Kaplunov. – SPb. : Pyter, 2001.

9. Kartu pokhovan zahyblykh Heroiv ATO stvoryly v Ukraini [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu : <http://ato.today/2017/04/24/kartu-pohovan-zagyblyh-geroyiv-ato-stvoryly-v-ukrayini/> (data zvernennia: 23.01.2017).

10. Koretskyi D. A. Krymynalnaia armalohyia / D. A. Koretskyi. – M. : Yurydycheskyi tsentr, 2006. – 547 s.
11. Koretskyi D. A. Lychnost vooruzhennoho prestupnyka y preduprezhdenye vooruzhennykh prestuplenyi / D. A. Koretskyi, L. M. Zemlianukhyna. – SPb. : Pyter, 2003.
12. Leonhard K. Aktsentyurovannye lychnosty / Karl Leonhard: [per. s nem. V. M. Leshchynskaia]. – Kyev : Vyshcha shkola, Holovnoe yzd-vo, 1981. – 392 s.
13. Lychko A. E. Psykhopatyy y aktsentuatsyy kharaktera u podrostkov / A. E. Lychko. – SPb. : Rech, 2009. – 256 s.
14. Maksymenko S. D. Medychna psykholohiia / S. D. Maksymenko, I. A. Koval, K. S. Maksymenko, M. V. Papucha / Za red. akademiika S. D. Maksymenka. – Vinnytsia : Nova Knyha, 2008. – 520 s.
15. Moskalenko V. V. Sotsialna psykholohiia: [pidruchnyk]. / V. V. Moskalenko. – Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 2005. – 624 s.
16. Oruzhye dlia naselenyia: pravo na zashchytu yly razreshennyi bespredel [Elektronnyi resurs] // Natsyonalnyi antykorruptsyonnyi portal. – Rezhym dostupa k state : https://antikor.com.ua/articles/71290-oruhie_dlja_naselenija_pravo_na_zashchitu_ili_razreshennyj_bespredel (data zvernennia: 31.07.2017).
17. Okhota deputata na cheloveka: rekonstruktsyia ubystva [Elektronnyi resurs] // Hlavkom. – Rezhym dostupa k state : <http://glavcom.ua/publications/107413-ohota-deputata-na-cheloveka-rekonstruktsija-ubijstva.html> (data zvernennia: 29.07.2017).
18. Pervychko L. Y. Psykhopatyy: poniatiya y osnovnye vydy [Elektronnyi resurs] / L. Y. Pervychko. – Rezhym dostupa k state : <https://www.psysovet.ru/threads/4916/> (data zvernennia: 27.07.2017).
19. Prykladnaia yurydycheskaia psykholohyia: ucheb. posobyie dlia vuzov pod red. prof. A. M. Stoliarenko. – M. : YuNYTY-DANA, 2001. – 639 s.
20. Psykholohy obeshchaiut khaos posle lehalyzatsyy oruzhyia [lektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa k state : <http://podrobnosti.ua/2036987-27-05-2015-2000-sjuzhet-25.html> (data zvernennia: 27.08.2017).
21. Rean A. A. Psykholohyia lychnosty. Sotsyalyzatsyia, povedenye, obshchenye / A. A. Rean. – SPb. : «praim-EVROZNAK», 2004. – 416 s. – (Proekt «Metry psykholohyy»).
22. Tretiachenko V. V. Psykholohiia pravoslukhnianoi ta protypravnoi povedinky osobystosti v umovakh transformatsii ukrainskoho suspilstva: [monohrafiia] / V. V. Tretiachenko, S. O. Harkavets, O. A. Kolomiitsev. – Luhansk : Znannia, 2008. – 344 s.
23. Ekzamen dlia poluchenyia razreshenyia na oruzhye [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa k state : <https://www.politsei.ee/ru/teenused/relvaluba/relvaeksam.dot> (data zvernennia: 23.07.2017).

24. Matthew M. Community Firearms, Community Fear / Miller Matthew, Azrael Deborah, Hemenway David // *Epidemiology*. – 2000. – Vol. 11, Issue 6. – P. 709-714.

25. Thurnherr J. Youths carrying a weapon or using a weapon in a fight: what makes the difference? / J. Thurnherr, P-A. Michaud, A. Berchtold, C. Akre, J. Suris // *Health Education Research*. – 2009. – Vol. 24, Issue 2. – P. 270-279.

Гарькавец С. А.

Психологическая армалогия: определение предмета исследования и основных задач

В статье рассматривается новое научное направление в психологии – психологическая армалогия. Сделана попытка определить ее предмет исследования и основные задачи. Установлено, что психологическая армалогия является областью междисциплинарного научно-психологического знания, которое находится на пересечении таких научных областей как общая и юридическая психология, криминалистика и криминальная армалогия. Отмечено, что предметом исследования психологической армалогии выступает психическое состояние личности и возможные его трансформации, вследствие владения человеком различными видами оружия, что представляет опасность жизни и здоровью, как окружающим, так и его собственному. Определено, что основное содержание психологической армалогии состоит в проведении исследований психологических аспектов личности, которые являются релевантными к владению ее огнестрельным оружием и такими, что непосредственно влияют на ее индивидуальную активность.

***Ключевые слова:** акцентуации характера, аффективные состояния, конфликтность личности, нейротизм, психологическая армалогия, психопатия, ригидность, самооценка.*

Harkavets S. O.

Psychological armalogy: the definition of the subject of research and the main tasks

In the article the new scientific direction in psychology is considered – psychological armalogy. An attempt has been made to determine its subject of investigation and the main tasks. It is established that psychological armalogy is an area of interdisciplinary scientific and psychological knowledge that is located at the intersection of such scientific fields as general and legal psychology, criminalities and criminal armalogy. It is noted that the psychological state of the person and the possible transformations of him, due to the possession of man by various types of weapons, are a subject of psychological armalogy research, which poses a danger to life and health both to the surrounding and to his own. It is determined that the main content of psychological armalogy is to conduct research on the psychological aspects of the personality that are relevant to owning its firearms and those that directly affect its individual activity.

Key words: *character accentuations, affective states, personality conflicts, neuroticism, psychological armalogy, psychopathy, rigidity, self-esteem.*

Гарькавець Сергій Олексійович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та соціології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

УДК 159.923.2

Завацька Н.Є., Тоба М.В., Аксенченко К.Б., Федоров А.Ю., Катасанов О.М.

ДО ПРОБЛЕМИ НОРМОТВРЕННЯ В ГРУПАХ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті наведено результати дослідження соціально-психологічних особливостей нормотворення в студентських групах. Зокрема, за допомогою психосемантичного методу виявлені соціально-психологічні особливості норм в студентських групах. Показано, що застосування психосемантичного методу, як інструментарію вивчення соціально-психологічних особливостей норм в студентських групах, дозволило виявити норми-якості та норми-цінності освітянського простору вищих навчальних закладів. В «координатах» цього простору розмістились групові норми, які представляють шість факторів: «обросовісність»; «пустослів'я, конфліктність, схильність до інтриг»; «підкорення»; «мстивість, ворожість»; «підступність, знуцання»; «провокативність». Аналіз фразеологізмів дозволив визначити зміст норм, які репрезентовані в студентських групах. Зокрема, ділові норми-якості: ледарювання, пустослів'я, підлецування, заняття типовою, ординарною справою, антагонізм, принциповість (безкомпромісність), недалекоглядність, пасивність, догодження, ультимативність, брутальність; моральні норми-якості: брехня, егоцентризм, совісність, підступність, іронізування (глузування), самовпевненість, наївність, криводушність, необ'єктивність; емоційні норми-якості: впертість, холодність, гнів, антипатія, егоїзм, дотепність, жартівливість, веселість, тривожність, байдужість, безпристрастність; норми-цінності престижу: підступність, лицемірство, опікування, звичка ділитися з ким-небудь найпотаємнішим, осуд, нехтування; норми-цінності адаптації: симулювання, ігнорування, безвихідь, безперспективність, зовнішній декорум; норми-цінності самовизначення: обман, афера, провокація, безтурботність, безжурність, розчарування, лімітування, гіперболізація, амбітність, безвідповідальність, кардинальність; норми-цінності самовдосконалення: самовдосконалення за рахунок інших (несправедливих звинувачень, підкорення), підлецування, підлабузництво, відсутність планів на майбутнє, інертність, пасивність,